

TÜRK BELGESEL FİLMCİLİĞİ

ÖRNEK BELGESEL FİLM: TÜRKİYE'NİN İLK TÜRK STÜDYO FOTOGRAFÇISI "FOTO HASAN BEHÇET" (1)

Aytekin Can*, Mehmet Fidan*, Süleyman Karaçor**, İmran Aslan***

ÖZET

Osmanlı toplumunda fotoğrafçılık ve fotoğraf çekmek ayıp ve günahı. Bu yüzden fotoğrafçılık işiyle gayri müslimler ilgileniyordu Hasan Behçet Ermeni fotoğraf ustası Solakyan Efendi'nin yanında fotoğrafçılığa başladı ve daha sonra fotoğrafhanesini devraldı. Foto Hasan Behçet, bu işle uğraşan ilk Türk olmuş ve adını Türk fotoğrafçılık tarihine yazdırmıştır. Bu çalışma öncelikle Türkiye'de belgesel filmciliğin tarihini incelemektedir. Araştırmanın uygulamalı bölümünü Foto Hasan Behçet stüdyosunun tarihçesi ve "Foto Hasan Behçet" belgeseli senaryo metni oluşturmaktadır.

Anahtar sözcükler: Belgesel film, belgesel metni, fotoğrafçılık.

TURKISH DOCUMENTARY FILMMAKING

A SAMPLE DOCUMENTARY FILM: TURKEY'S FIRST STUDIO PHOTOGRAPHER "STUDIO HASAN BEHÇET"

ABSTRACT

In the Ottoman society, photography and taking photographs were forbidden for Islamic reasons. Therefore, photography was the work of non-muslims. Hasan Behçet started to take photographs as a craftsman of Solakyan Efendi who was a non-muslim and later took over his workshop. He became the first man to work in photography and had his name written in the art of Turkish photography. The documentary film studies the history of the documentary in Turkey. The applied part of the study is constituted of the historical account and the film script of the "Studio Hasan Behçet" which has been rewarded by many national film festivals and has been invited by film festivals abroad.

Keywords: Documentary film, documentary text, photography.

134

GİRİŞ

Belgesel film, haber filmlerinden diaktik filmlere, gezi filmlerinden özel televizyon yapımlarına kadar her şeye uygulanmış, film literatüründe çokça kullanılan fakat yine o ölçüde istismar edilen bir sözcüktür. Bu kavram aslında, özel üretim akımlarının ve ilgi gruplarının etkisiyle bireysel çalışan ve belirli amaçlar güden direktörlerin, film tarihçilerinin ve eleştirmenlerinin konuyla ilgili çalışmaları tasarruflarıyla ortaya çıkmıştır. Genel olarak belgesel film insan duygularının ağırlıkta olmadığı, eğlenceden uzak bir tür olarak kabul edilir.

Bir belgesel asıl gücünü gerçekliğinden alır. Bir belgesel yapımda sembolik tipleri değil, canlı, dipdiri insanları ortaya koyacak ifade ve yöntemi bulmak gerekir. Çünkü seyirci sadece öykülü filmlerde değil, belgesel yapımlarda da insanı görmek ister. Hem de yalnızca insanların fotoğraflarını ve onları yansıtan görsel malzemeyi değil, canlı insanları... Konu olarak ne anlatılırsa anlatılsın yaşayan ya da gösterilen olayın içindeki insanı görmek ister seyirci. Asıl, belgesel sinemada insana yer vermek gerekir. Özellikle canlı ve derin bir belgesel filmi gerçekleştirebilmek için başlı başına insanı işin içine sokmak ve göstermek gerekir" (Küntüçen 2001: 79).

Belgeseller, insanlara her konuda bilgi sundukları gibi insanların doğaya, insanlara, çevrelerine, uzaya, hayata kısacası her konuya karşı bakış açılarını geliştirir, dünyayı ve evreni farklı şekillerde algılamalarını sağlayarak yeni kapıların anahtarlarını sunar. Böylece belgeseller, toplumların gelişmesine çok büyük katkı sağlamış olur.

Türk yapımı belgesel filmlerin kalitesi arttıkça, deneyim kazanıldıkça daha iyi yapımlara imza atılmaktadır. Tabii bunun sonucu olarak belgesellerin daha çok izlenmesi de gündeme gelmektedir. Maddî ve teknik krizlerin aşılabilmesi durumunda Türk belgesel filmlerin yapımının gelecekte Türkiye ve dünyada önemli bir yere sahip olacağı açıktır.

Bu çalışmada öncelikle Türkiye'de belgesel filmciliğin gelişimiyle ilgili literatür taranmıştır. Araştırma temelde Türkiye'nin ilk Türk stüdyo fotoğrafçısı olan Hasan Behçet'in yaşam öyküsünü işleyen belgesel filmi konu almaktadır. Bu film metni oluşturulurken, Hasan Behçet'le ilgili yazılı kaynaklar taranmış, ayrıca o devrin son tanıklarıyla görüşülmüştür. Fotoğrafhaneye ilgili arşiv görüntülerine ulaşılmış, ve fotoğrafhanenin son halinin çekimleri yapılmıştır. Fotoğraf stüdyosunun şimdiki sahibi Yılmaz Oğul ile çekimler yapılmış ve Yılmaz Oğul'un fotoğraf arşivini-

(1) Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır.

* Yard. Doç. Dr., S.Ü. İletişim Fakültesi, ** Yrd. Doç. Dr., S.Ü. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

*** Arş. Gör. S.Ü. İletişim Fakültesi

den faydalanılmıştır.

Foto Hasan Behçet adlı film, yapım süreci tamamlandıktan sonra birçok film festivaline katılmış ve çeşitli ödüller kazanmıştır. Bu ödüller arasında 2001 Yılı CINE 5 Kısa Festivali'nde birincilik; Selçuk Üniversitesi 2001 yılı I. Ulusal Kısa-ca Film Festivali'nde birincilik; 2001 yılı Safranbolu Belgesel Film Festivali'nde mansiyon; 2001 Yılı 13. Ankara Uluslararası Film Festivali'nde "Övgüye Değer Film Ödülü"nü kazanmıştır. Film ayrıca 2001 yılı Antalya Altın Portakal Film Festivali ile 2002 Uluslararası İzmir Kısa Film Festivali'nde ve 2002 yılında Japonya'da yapılan Uluslararası Belgesel Film Festivali'ne gönderilmiştir.

1. TÜRKİYE'DE BELGESEL FİLMCİLİK

Türkiye'de belgesel filmin başlangıcı konusunda kesin bir tarih vermek oldukça zordur. Ancak dünyada sinematografla ilk kayıt edilen görüntüler belgesel film sayıldığından, belgesel filmin doğuşu sinemanın doğuşuyla özdeşdir. Sinematografin Türkiye'ye gelişiyle sonra çekilen ilk filmler belgesel nitelikte olduğundan sinema ile belgesel filmin başlangıç tarihi bir tutulabilir (Oran 1986: 210).

14 Kasım 1914 günü Ayastefanos'taki Rus Anıtı'nın yıkılışının 150 metrelik filmini çeken Fuat Uzkınay'ın ilk Türk yönetmeni, belgeselcisi ve çekilen bu filmin ilk Türk belgeseli olduğu söylenebilir (Gündeş 1998: 103).

Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın emriyle Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD) kurulmuştur. Müdürü Weinberg, yardımcısı Fuat Uzkınay, personel ise Cemil Filmler, Mazhar Yalay'dır. MOSD savaş filmlerini göstermek üzere Ayasofya'daki Askerî Müze'de ayrıca küçük bir bölüm kurmuştur.

1916 yılında MOSD tarafından yapılan 'Çanakale Muharebeleri' Ocak ayında tamamlanmıştır. Aynı yılın Nisan ayında 'Von der Goltz Paşanın Cenaze Merasimi', 'General Towshend ve Hintli Üsera', 'Esir İngiliz General', Ağustos ayında ise 'Galiçya Harekâtı' adlı belgeseller yapılmıştır (Özön 1964: 137).

1917 yılında MOSD yönetmenleri Alman İmparatoru'nun Dersaadete gelişi ve Alman İmparatoru'nun Çanakkale'yi ziyaretini çekmiştir.

1922 yılında Kurtuluş filmlerinin son günlerinde Ordu Film Alman Dairesi tarafından kaçan düşman ordusunun yol boyunca oluşturduğu yıkımları, vahşeti saptayan İzmir Zaferi'yle sonradan kurgulanan görüntülerden uzun bir belgesel yapılmıştır.

Türkiye 2. Dünya Savaşı'nı tüm baskıyla hissetmiş, belgesel sinemacılar yavaş yavaş sosyal ağırlıklı konulara yönelmiştir. 1945 sonrası Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya'da sinemanın devletleştirilmesi, Almanya'nın teslim oluşu ve Türkiye'nin bu darboğazdan ekonomik krizle çıkması siyasi baskının fazlasıyla artmasına yol açmıştır. Meclisin çıkarmış olduğu Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ve profesörlerin siyasi yazı yazmayacakları hakkında kanun çıkması, toplumsal çalkantıların kültür ve sanat eserlerine yansıtılıp neredeyse yok edileceği yılların habercisi olmuştur (Özön 1964: 138).

1934 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda İran Şahı Rıza Pehlevî'ye gösterilen belgesel film uzun süre gözlerden uzak kalmış, sonunda 1959 yılında ordu sergisinde ilk kez halka gösterilmiştir.

1934 yılında Nazım Hikmet Ran, İpek Film adına İstanbul Senfonisi ve Bursa Senfonisi isimleriyle iki kent belgeseli yapmıştır. Aynı yıl belgesel film açısından Türkiye'de ortaya konan en önemli yapıt kuşkusuz Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün iki Rus yönetmeni, Serge Yutkeviç ile Lev Oscarovich Arnstam'a yaptırdığı 'Türkiye'nin Kalbi Ankara' adlı filmidir.

Bu filmde sonra özel bir şirket olan Ha-Ka Film, ünlü Rus derleme film yönetmeni Ester Schub'u Türkiye'ye getirerek Kemal Necati Çakuş ile birlikte İstanbul, Ankara ve İzmir'de çekilen sahnelere eski belgesel filmlerin de eklenip kurgu aracılığıyla düzenlenmesiyle 1937 yılında 'Türk İnkılâbı'nda Terakki Hamleleri' adı altında gösterime sunmuştur.

1938 yılında Münir Hayri Egeli, Ankara Radyosu Temsil Kolu Sanatçıları'nın oynadığı, savaşın anlatıldığı 'Doğan Çavuş' adlı belgesel nitelikte bir film yapmıştır. Ancak bu film tamamlanmadığı gerekçesiyle piyasaya çıkarılmamıştır.

1941 yılında o zamanki adıyla Matbuat Umum Müdürlüğü olan Basın Yayın ve Turizm Müdürlüğü kurulmuş ve bayram törenleri, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın gezileri ile diğer güncel olaylar belge niteliğiyle çekilmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan 2. Dünya Savaşı'na kadar olan bu dönemde, belgesel film açısından pek verimli çalışmalar yapılmamakla birlikte çekilen filmler önemleri açısından Türkiye'deki belgesel filmlerin gelişmesi açısından önemli olmuştur (Gündeş 1998: 107-108).

1961 yılının içinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sinema Derneği gösterileri başlamıştır. K.K Foto Film Merkezi'nin hazırladığı (Düşüklerin İçyüzü) adlı uzun belgesel filmi sinemalarda gösterilmeye başlanmıştır. 1962'de

Caltex şirketinin hazırladığı 'Altın Hilal' filminin ilk gösterimi Washington'daki Türkiye Büyükelçiliği'nde yapılmıştır (Avcı, 1999: 61).

Lütfi Akad da, 1964 yılında 'Tanrının Bağışı Orman' adıyla bir belgesel çekmiştir. 1964'te Ankara'daki Fransız Kültür Merkezi'nde Merry Otin'in 'Terre Des Turcs' adlı uzun belgesel filmi gösterime girmiş ve Otin bir konferans vermiştir. Canih Özmen tarafından yaptırılan 'Kıbrıs'a İhtar' adlı uzun belge filmin Aralık ayında çekimine başlanmıştır. Aynı yıl Tours U. Kısa Filmler Şenliği'nde Şakir Eczacıbaşı ile Pierre Biro'nun 'Renk Duvarları' adlı belge filmi gösterilmiştir. Bu film, Avrupa Konseyi Eğitim ve Kültür Filmleri Yarışması'nda üçüncülük kazanmıştır (Onaran 1986: 216).

1965 yılında San Francisco Uluslararası Film Şenliği Bölge Filmleri Kategorisi'nde 'Karagöz' ve 'Mevlana' adlı kısa belge filmleri şeref diploması almıştır. 1966 yılında K.K Foto Film Merkezi tarafından hazırlanan 'Atatürk' filmi gösterilmiştir. 1964 yılında Süha Arın tarafından hazırlanan ilk belgesel filmlerine rastlanılmıştır. Arın, tarih belgeseli olarak nitelendirilebilecek pek çok belge film arasında sayılan ve 'Hattiler'den Hititler'e' belgeselini 1974 yılında gerçekleştirmiştir. 1975 yılında çektiği 'Midas'ın Dünyası' belgeseli ile Prof. Dr. Nimet Ögüç ve Prof. Dr. Enver Bostancı ile çalışmalar yapmıştır. 1977'de Urartu'nun ilk mevsimi, 1978'de 'Lidya'nın Sönme Ateşi' hem yönetmenin hem de Türk Belgeselciliğinin biçimlenmesini sağlamıştır (Canakaya 1997: 24).

Süha Arın'ın çektiği Safranbolu Belgeseli TRT'de yayımlandıktan sonra büyük ilgi uyandırmış, Safranbolu'yu hem Türkiye'ye hem de dünyaya tanıtmıştır. Kültürel mirasın korunmasına bu belgesel film büyük katkı sağlamıştır (Arın'la röportaj 2002)

2. ÖRNEK FİLM: TÜRKİYE'NİN İLK TÜRK STÜDYO FOTOĞRAFÇISI: "FOTO HASAN BEHÇET"

2.1. Konya'nın İlk Fotoğrafçısı: Garabet Kirkor Solakyan

Osmanlı'nın fotoğrafla tanışması fotoğrafın bulunuşundan hemen sonra olmuştur. Avrupa'dan gelen İstanbul hayranı ilk fotoğrafçılar, önce manzara resimlerini çektiler. Batı şehirlerine pek benzemeyen ve 19. yy Avrupa anlayışındaki gibi taş binaların çevrelemediği Anadolu kentlerini, İstanbul'un kıyılarını Galata Köprüsü'nü, Haliç'in yelkenlilerle dolu şiirsel görüntüsünü kalem gibi selvilerin süslediği Müslüman mezarlıklarını, Galata ve Beyazıt kulelerinden görünen ilginç Asya ve Avrupa topraklarını çektiler.

Türkiye'de fotoğrafçılık ilk zamanlarda gayrimüslimler tarafından yapılmaktadır. Türkler ise fotoğrafçılık sanatına dini nedenlerle soğuk bakıyorlardı. Dini nedenlerden dolayı ilk fotoğrafçılar Müslümanlar ve Museviler arasından çıkmadı. Osmanlı topraklarına gezginler yolu ile girmiş olan fotoğraf, öncelikle Hıristiyan dinine mensup topluluklar, Ermeni ve Rumlar tarafından başlatıldı.

Avrupa'dan gelen ilk gezgin fotoğrafçılar, öncelikle İstanbul'un, daha sonra ise Anadolu şehirlerinin resimlerini çektiler. Fotoğrafçıların Anadolu'daki ilk uğrak yerlerinden birisi de Konya olmuştur (Odabaşı 1998: 189)

İstanbul'dan sonra Anadolu şehirlerinde ilk fotoğrahaneler 19. yy'ın sonlarında kurulmaya başlanmıştır. Konya'nın ilk yerleşik fotoğrafhanesi Garabet Kirkor Solakyan tarafından 1895 yılında kurulmuştur. Solakyan, fotoğrafhanesinden önce Konya'da birçok yabancı seyyah, araştırmacı ve fotoğrafçı tarafından fotoğraflar çekilmiştir. Bunlar arasında CI Huart, F. Sarre ve G. Berggren'in çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Solakyan, atölye çalışmaları, anıt fotoğrafları ve kartpostal çalışmalarıyla Konya'da zengin bir fotoğraf arşivinin oluşmasını sağlamıştır. 1895 yılında Anadolu Bağdat demiryolunun Konya'ya ulaşması, şehirde bir çok yeniliğin ortaya çıkmasına yol açtı. Solakyan fotoğrafhanesinin kuruluşu da bu yeniliklerden birisidir (Arabacı 1999: 46-50).

2.1.1. Solakyan Fotoğrafhanesi

Solakyan'ın Kimliği: Solakyan'ın kimliği hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Nereli olduğu ve nerede öldüğü bilinmemektedir. 1895 yılında Konya'ya bir fotoğrafhaneye kurduğu, başlıklı kağıtlardan ve mahalli araştırmacılarından öğrenilmektedir. Garabet Solakyan Efendi'nin nereli olduğu hususunda yapılan araştırmalar sonucunda yeterli bilgi sağlanamamıştır. Ancak İstanbul'daki saray fotoğrafçısı Abdullah Biraderler'in yanında yetiştiği ve onlarla akraba olduğu sanılmaktadır.

Garabet Solakyan Efendi, Konya'ya kısa zamanda uyum sağlamış, Konyalı gibi kıyafetler giymiş, Konya'da yaygın bulunan güvercin besleme zevkine de sahip olmuştur. Bu bilgiler kendisiyle aynı tarihlerde Konya'da yaşayan Elifin Mehmet Efendi merhumdan Avukat Mehmet Ali Apalı Bey'e bir sohbet esnasında nakledilmiştir.

Solakyan Efendi, Osmanlıca'yı mükemmel şekilde kullanmaktadır. Muhataplarına nezaket kuralının gerektiği bütün incelikleriyle hitap etmektedir. Bu, 1913 yılından 1915 yılına kadar kalfası, sonlarına doğru ortağı olan Hasan Behçet Bey'e yazmış olduğu mektuplardan anlaşılabilir.

tadır (Odabaşı, 2000)

Solakyan, önceleri çırağı, sonraları iş ortağı olan Hasan Behçet Bey'le uyumlu bir şekilde çalışmış ve kendisine sonsuz derecede güvenmiştir. Hasan Behçet Bey, İstanbul'daki Mekteb-i Sanayi-i Şahane mezunudur. Solakyan Efendi'yi 1913 yılında atölyesine yardımcı olarak almış, meziyetlerinden dolayı kısa süre sonra iş yerine ortak yapmış ve kendisi İstanbul'da ayrı bir fotoğrafhaneye açma çabasında bulunmuştur.

1916 yılında Konya'ya dönen Solakyan, aynı tarihlerde vuku' bulan tehcir olayıyla karşılaşmış, Konyalılar Solakyan Efendinin tehcir dışında tutulması hususunda o tarihlerde Konya Valisi Muammer Bey'e ricada bulunmuşlar ise de buna lüzum kalmadan tifodan öldüğü sanılmaktadır. Bu husus, Mimar Şehabettin Uzluğ Bey tarafından Türkiye Anıtlar Derneğinin aylık toplantılarından birinde nakledilmiştir.

Solakyan Efendi'nin vefatından sonra fotoğrafhanedeki hisse, varisleri tarafından 500 TL karşılığında Hasan Behçet Bey'e satılmıştır (Odabaşı 1999: 3-5).

2.1.2. Fotoğrafhanenin Yapısı

Garbet Solakyan Efendi'nin 1895'te Çifte Merdiven Mahallesi (Tahtakale- Görücü) Sokak'ta iki katlı bir binada açmış olduğu atölye, Ermeni ve Türkler'in müştereken huzur içinde birlikte oturdukları bir yerdedir. Fotoğrafhanenin üst katı atelyedir. Üstü müteharrik bir perde ile kapatılmıştır. Zira o tarihte henüz Konya'ya elektrik gelmemiştir. Atölye fotoğrafları üstteki perde açılarak, doğal gün ışığıyla çekilmektedir. Fotoğrafhanenin zengin dekorları özel olarak Avrupa kaynaklı İstanbul'a getirilmiştir. Fotoğraflar çekilirken konuya göre değiştirilmektedir. Bu dekorlar daha sonra fotoğrafhaneyi devrettiği Hasan Behçet Bey tarafından kullanılmış, hatta atölye ile günümüze kadar gelmiştir.

Solakyan Efendi Fotoğrafhanesi'nde insan portreleri çekildiği gibi, grup fotoğrafları da çekilmiştir. Açık hava toplantıları ve istek üzerine değişik mekanlarda fotoğraflar çekilmiştir. Ayrıca Konya civarındaki anıtlar ile müzelerdeki objeler fotoğraflanmıştır (Odabaşı 1999: 5-8).

2.1.3. Solakyan'ın Fotoğraf Çalışması

Atölyede Çekilen Fotoğraflar: Bunlar, hemen hemen her eski Konyalı'nın evinde bulunan portreler veya grup fotoğraflarıdır. İnsan fotoğrafları çekilirken değişik dekorlar (Vazoda çiçekler, perde veya değişik mobilyalar) kullanılmıştır.

Açık Hava İnsan Fotoğrafları: Bunlar, büyük tö-

renler (Cülus merasimleri) bayramlar, değişik toplantılara ait fotoğraflardır.

Anıt ve Eski Eser Fotoğrafları: Konya il merkezi ve çevresindeki önemli eserlerin fotoğrafları çekilmiş, bunlar da çoğaltılarak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Solakyan'ın 100'ün üzerinde anıtı fotoğrafladığını, bunların bir çok yayında yer aldığı söylenebilmektedir. Anıt fotoğrafları, aynı zamanda kartpostal olarak da kullanılmıştır. Taşınabilir eski eserlerin müzelerdeki fotoğraflarını da çekmiş, bunlar çoğaltılarak satılmıştır. Yardımcısı Hasan Behçet'e yazdığı bir mektuptan Müze Müdürü Halil Ethem Bey'le tanışmakta olduğunu ve kendisi için fotoğraflar hazırladığı öğrenilmiştir.

"... Beş altı gün sonra Müze müdürü Halil Bey oraya gelecektir. Fotoğraf almak arzusunda bulunur ise hazır bulunan fotoğraflardan gösteriniz. Alır ise alsın ve karanlık odada yapılacak şeylere de teshilat gösteriniz. Yalnız asar-ı atikaya ait olan klişeleri kaldırdığımdan bahs ile göstermezsiniz ve göz önünden kaldırınız. Klişeler dama çıkan merdiven basamakların üzerindedir....

Solakyan'dan kalan bazı fotoğrafların camilerin önemli kısımlarının (mihrap, minber gibi) korunması için çekildiğini ve görevlilere zimmetlendiğini arkalarındaki notlardan anlıyoruz. 20. yy başlarında anıtların ve taşınabilir kültür varlıklarının yağmalandığı bir sırada Konya'da korunmaya yönelik düşüncelerin varlığının tespiti önemli bir husustur (Odabaşı 1998: 189).

Kartpostallar: Solakyan sayesinde Konya şehri Anadolu'nun en zengin kartpostallarına sahip şehirlerden birisi olmuştur. Bu kartpostalların negatifleri Solakyan Efendi tarafından çekildikten sonra Avrupa'ya özellikle Almanya'ya gönderilerek orada tab edilmiş ve renklendirilmiş, bazıları da siyah- beyaz olarak Konya'nın ünlü kırtasiyecilerinden Seferides Biraderler ile Yeni Kırtasiyede satılmıştır. Bu kartpostalların büyük bir bölümü halen korunmaktadır.

Solakyan'ın çektiği aile fotoğrafları, Konya Kıyafetleri, müzelerdeki eserlere ait yüzlerce 8x11, 8x24 cm. fotoğraflar ile negatifler, kalfası Hasan Behçet'e kaldı. Cam negatiflerin bir kısmı Aslanapa tarafından İstanbul Üniversitesi'nce satın alınmıştır. Bir kısmı da Hasan Behçet Bey'in yakınları tarafından İstanbul'a götürülerek satılmış veya kazanmıştı.

Bütün bunlara rağmen Solakyan'ın kurduğu fotoğrafhaneyi yardımcısı Hasan Behçet'in yeğenleri hala yaşıyor. Hasan Behçet'in yeğeninin oğlu Yılmaz Oğul'un elinde yüzlerce negatif, kartpostal ve fotoğraflar bulunmaktadır. Solakyan ve Hasan Behçet'e ait birkaç mektup, kaşe ve kartvizitleri de özenle saklanmaktadır (Oğul

Y.2000).

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; Solakyan Efendi sadece Konyalılar'ın hatıralarını ölümsüzleştirmekle kalmamış, şehrin zengin tarihine, tarihi eserlerine ışık tutmuş, onları belgelemiştir. Günümüze ulaşan fotoğraf ve negatifler hem aile büyüklerinin hayallerini yaşıyor, hem de bilimsel araştırmalarda kullanılıyor.

2.2. İlk Türk Stüdyo Fotoğrafçısı: Hasan Behçet

Konya'nın fotoğraf serüveni 1895 yılında Garabet Solakyan adındaki bir Osmanlı vatandaşının ilk fotoğrafhaneyi kurmasıyla başlamıştır. Konya'nın Solakyan ile başlayan bu ilk fotoğraf merakı, teknolojinin de yardımıyla yüzyılı aşarak bu günlere ulaşmayı başarmıştır. Fakat unutulmaması gereken, bu sanatın Solakyan'dan sonra Anadolu'da ilk Türk fotoğrafçısı olarak tarihe geçecek olan Hasan Behçet'in mesleğe gönül verecek uzun yıllar daha ileriye taşınmasıyla gerçekleşektir.

2.2.1. Hasan Behçet Bey'in Hayatı:

Hasan Behçet, 1886 Konya Ermenek doğumlu olup, babası Hüsamzade Ahmet Efendi'dir. Hasan Behçet'in ayrıca Hanife, Vasıf ve Ziya adlarında üç kardeşi daha vardır. Babası Hüsamzade Ahmet Efendi daha sonra Kıbrıs Magosa'ya müftü olarak tayin olmuş, ayrıca orada ikinci defa evlenmiş ve Kıbrıs'ta vefat etmiştir. Hasan Behçet, babasının ölümünden sonra tahsil için gittiği İstanbul'da Mekteb-i Sanayi-i Şahane'ye kaydını yaptırarak tahsil hayatına başlamıştır.

Hasan Behçet, Sanayi-i Mektebi'ne giderken, kardeşi Vasıf Efendi, Ulum-u Diniye tahsilini tercih etmiştir.

Hasan Behçet, maddi imkansızlıklar nedeniyle parasız yatılı olabilmek ve tahsilini tamamlamak için okul idaresine baş vurmuş, çalışkanlığı ve başarılı olması karşısında talebi uygun bulunmuş ve tahsilini yatılı olarak tamamlanması sağlanmıştır.

Hasan Behçet Bey, okul bittikten sonra iş bulma zorlukları ile karşılaşmıştır. Zira o tarihlerde fotoğrafçılık, gayri müslim vatandaşlar tarafından yapılmakta olup, Müslüman Türkler arasında ayıp ve günah sayılmaktadır. Hasan Behçet Bey, talebeliği esnasında birlikte okuduğu hemşehrisi Yıldız Sarayı karşısındaki caminin imamı olan Süleyman Sırrı Efendi'nin oğlu Sandıkçızade Mehmet Efendi, Hasan Behçet'i eskiden tanıdığı Garabet Solakyan'ın yanına yerleştirmek için birlikte Konya'ya gelmişler, bin bir ricadan sonra Solakyan, Hasan Behçet'i yanına almayı kabul

etmiştir.

Hasan Behçet, okulda aldığı fotoğrafçılık bilgisini de kullanarak kısa zamanda mesleğinin bütün inceliklerini kavramış, kalfalığa yükselerek Solakyan'ın teveccüh ve güvenini kazandığından, fotoğrafhaneye ortak etmiştir (Oğul Y. 2000).

2.2.2. Hasan Behçet Fotoğrafhanesi

1915 yılında Solakyan'ın ani ölümü nedeni ile varisleri, Solakyan'ın hissesini 500 TL karşılığında Behçet Bey'e satmışlar. O yıllarda 1. Dünya Savaşının devamı esnasında Behçet Bey, İhtiyat Zabiti olarak İstanbul'a çağırılmış, Asteğmen rütbesi ile güney cephesine sevk edilmiştir. 1917 yılında terhis edildikten sonra İplikçi Camii yanındaki Emirpervane Sokakta kendi fotoğrafhanesini yaptırmaya başlamış, fakat binayı bitirmeden Kurtuluş Savaşı başladığından, tekrar İhtiyat Zabiti olarak Mülazım-i Evvel rütbesi ile Kurtuluş savaşına katılmıştır. Fotoğrafhaneyi ise kâr ortaklığı ile Agop isminde bir şahısa 1921 yılında bırakarak savaşa iştirak etmiştir. Garp cephesinde Sakarya, Köprühisar, Bilecik, İğneciler Köyü, Kızıltepe Muharebelerine katılmış ve burada yaralanmıştır. 12 Eylül 1922'de kutasına iltihak ederek, Çalibaşı siper muharebelerine sevk edilmiş, Sakarya muharebelerinden sonra Eskişehir'e, Çukurhisar'a, Kurtköy muharebelerine, 9 Eylül'de Kazanlıbayır muharebesine, 10 Eylül 1338'de Bursa muharebesine, 12 Eylül'de Bandırma Kapıdağı muharebelerine iştirak ederek, Vazife-i Vataniyesini ifa etmiş ve bu hizmetlerden dolayı TBMM'nin 20 Mayıs 1926 tarihinde vukuu bulan üçüncü içtimanın birinci celsesinde kabul buyurulmuş olan İstiklal Madalyası kanununun birinci maddesi gereğince Hasan Behçet Bey'in Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ile taltifine 28 Teşrin 1928 tarihinde karar verilmiştir (Odabaşı 1998: 191).

Hasan Behçet, ordudan üsteğmen rütbesiyle terhis olduktan sonra Görücü Kokaktaki Garabet Solakyan'ın tesis ettiği fotoğrafhaneyi inşaatı tamamlanan Emirpervane Sokaktaki yeni binaya nakletmiştir. Bu nakilde Solakyan'ın tüm dekor, cam ve belgeleri yeni fotoğrafhanede arşivlenmiş ve atölye günümüze kadar ulaşarak bu tarihi belgelere üç nesil tarafından sahip çıkılarak fotoğrafçılık tarihine mal edilmiştir (Odabaşı 1998: 192).

Hasan Behçet Bey, 1926 yılının sonunda Mesude Hanım ile evlenmiş, Nevin, Güzin ve Berrin adlarında üç kız ve Nezih adında bir erkek çocuk sahibi olmuştur. Son derece sert bir mizaca sahip olmasına rağmen müşterisine karşı azami derecede saygılı ve kibar olan Hasan Behçet, Konya halkı tarafından çok sevilmiştir. Stüdyo fotoğrafçılığında sanat yönünden en üst seviyede olan re-

simleri çek beğenilmekte, zaman zaman fotoğrafhanede uzun kuyruklar oluşmaktadır. Konyalıların bu ilgisi karşısında fotoğrafhanenin ihtiyaca cevap vermesi için beş altı eleman birden çalıştırması gerekmiştir.

1930 yılında kayınbiraderi Turan Ersoy'u yanına alan Behçet Bey, onu en iyi şekilde sanatta yetiştirmeye başlamıştır. Sanatında çok titiz ve disiplinli olması nedeniyle Behçet Bey'in yanındaki kalfalar ileride her biri Konya'nın sayılı fotoğrafçısı olan elemanlar olarak yetişmiştir.

1943 yılında Adapazarı'nda yaşayan ağabeyi Vasıf Bey'e oğlu Ahmet'i Konya'ya göndermesi için haber gönderen Behçet Bey, böylelikle ağabeyinin oğlunu da bir sanat sahibi yapmayı istemektedir. 18 yaşında bir delikanlı olan Ahmet Oğul, böylelikle amcasının yanında fotoğrafçılık sanatına başlamıştır. Kısa zamanda kabiliyeti ve çalışkanlığı ile amcasının güvenini kazanır. Ahmet, iş yerinde uzun yıllardır çalışan Behçet Bey'in kayınbiraderlerinden sonra ikinci önemli eleman durumuna gelir. Fotoğrafhanede Necip Topal, Kasım Göktaş, Hasan Ağabey adında kalfalar da çalışmaktadır.

Mesai; sabah 06.00'da başlar, temizlik yapılır ve çalışmaya başlanır. Behçet Bey, mutlaka 07.00'da fotoğrafhanede olur, her işin bitirilmiş ve çalışmaya hazır olmasına çok itina gösterirdi. Bu katı kurallar ve disiplin yıllar boyu asla değişmedi. Evi olmayan kalfalar, dükkanda yatarlardı. Ahmet Bey, yeğeni olduğu için Behçet Bey'in evinde yer içer ve yatarı (Odabaşı 1998: 192-193).

2.2.3-Stüdyo Çekimleri

Hasan Behçet Bey, Emirpervane Sokaktaki yeni iş yerine 1926 yılında taşındıktan sonra büyük bir rağbet görmüştür. Yeni iş yeri "Hasan Behçet Fotoğrafhanesi" adı altında kurulduğu yıllarda da elektrik henüz Konya'ya gelmediği için üç katlı binanın en üst katında stüdyo bölümü tesis edilmiş olup, çatısı camdan oluşmaktadır. Böylelikle gün ışığıyla resim çekilmeye başlanmıştır. Elektrik gelince stüdyo çekimleri için orta kat yeniden düzenlendi. Giriş bölümü müşteriyi kabul yeri idi. Burada Hasan Behçet Bey'in kasası, konsollu ayna, raflar vardı. Stüdyoda önceleri Solakyan'ın dekorları kullanıldı. Daha sonra göl manzaralı bir fon alındı. Stüdyonun en önemli dekoru kabartma figürlü antik masaydı. Dar, uzun bu masanın üzerine oturuluyordu veya üzerine yaslanılıyordu. Bu masadan başka sancak, yüksek kaideli üzerinde çiçek bulunan sehpa kullanılıyordu.

Işıklandırma yaklaşık 2,5 x1,5 m. ölçülerinde 500'lük 6 lambadan oluşan ve davlumbaz deni-

len ışık kaynağıyla gerçekleştiriliyordu. Ayrıca net ışığı da vardı. Fotoğrafhanenin teknik teçhizatı da özenle seçilmiş, Avrupa'daki en iyi makineler alınmıştı. İlk yıllarda fotoğraflar özel muhafazalarda şaseler içinde cam filmlere çekim karesi gösterildikten sonra deklanşöre basılıyordu (Odabaşı 1998: 194).

2.2.4. Banyo, Baskı ve Rötüş

Hasan Behçet Fotoğrafhanesi damgalı fotoğraflarda yüzyıllık olsalar da, ilk baskı gününün net ve parlaklığını görmek mümkündür. Bunun sebebi banyo ve baskıda gösterilen özendir. Hasan Behçet Bey, bunu negatiflerin veya pozitif baskıların ilacının tam verilmesi ve akarsu altında en az yarım saat yıkanması prensibine bağlamıştır. İlk yıllar özel banyolarla o zamanların modası kahverengi ve mavi tonlu fotoğraflar tab edilmiştir.

Hasan Behçet Fotoğrafhanesini Konya'nın birinci sınıf fotoğrafhanesi yapan sadece başarılı çekimler değildi. Baskı ve rötüş de önemliydi. Bu işin ustası Turan Ersoy'du. Rötüş iki şekilde uygulanmaktaydı.

-Tabii Natürel Rötüş: Kalem tutsun diye negatif üzerine metolin sürülüp, belirli yerlerdeki pürüzler düzeltilir. Bunlar göz altları, burun yanları, çene altlarıdır.

-Dolgu Rötüş: Yüzün bütünüyle rötüşlanmasıdır. Turan Bey'in rötüşünden sonra bazı erkek müşteriler " Kız gibi çıktım" derlermiş. Rötüş yoluyla göz yapmak, saç takmak, gıdıkları da almak gibi uzun yorucu işler de yapılırdı.

Rötüşlerin negatifler, baskı sırasında özenli pozlandırılırdı. Farklı ten rengindeki yüzler veya bir yüzün üzerindeki koyulukları eşitlemek için özel kağıtlar, filtreler kullanılırdı (Oğul A. 2000).

2.2.5-Dış Çekimler

Hasan Behçet Bey, çok fazla dış çekimler yapmamıştır. Bununla birlikte resmi törenlerin, okulların, değişik şehir görünümünü belgelemiştir. Bunların bazıları şunlardır (Karpuz 1996: 34-40):

- Vilayet çevresi
- Şehrin genel görünümü
- Atatürk anıtının açılışı
- Konya Kız Muallim Mektebi, Gar Binası
- Ziraat bankası, Büyük Postane, Bağdat Otel
- Eski Zahir Ambarı, Kayıklı Kahve gibi.

Behçet Bey, çok titiz bir insandır. Çıkan resimlerin en üst kalitede olması için çok özenli davranır, defalarca bir numaneyi tekrarlatır, çoğu za-

man basılıp önüne gelen resmi beğenmezse, yapa-
nın suratına atacak kadar ileri gitmekten çek-
kinmezdi. O yıllarda baskı ve banyo işlerini ya-
pan Ahmet Bey, oldukça zor ve iptida-
i şartlarda çalışmaktadı. Çünkü negatif denilen
filmler bugünkü gibi plastik olmayıp, 1 mm kal-
nlığında özel olarak üzeri kimyevi maddelerle
kaplı cam üzerine çekim yapılan, hem banyosu
hem de baskısını çok zor olan bir malzemedir. Ka-
ranlık odanın ufak bir penceresinden gelen gün-
düz ışığıyla resim baskıları yapılmaktadır. Cam
negatifler tek tek küvetlerde, üzerindeki kimyevi
maddeyi çizmeden banyo etmek, ayrı bir ustalık
ve maharet gerektirmektedir. En ufak bir aksak-
lıkta Behçet Bey, son derece sert tepki gösterir,
kesinlikle disiplinsizliğe müsamaha etmezdi (O-
ğul A. 2000).

2.2.6. Ahmet Oğul Dönemi

1951 yılında 22 yaşındaki oğlu Nezhin tüberkü-
lozdan vefatı Behçet Bey'i ve ailesini yıktı. Çün-
kü Nezhin evin tek oğluydu. Güçlü bir iradeye sa-
hip olan Behçet Bey, kısa zamanda acısını içine
gömererek iş hayatına tekrar başladı.

1946 yılında askerlik görevini yapmak için Tun-
celi Hozat'a giden Ahmet Bey, 28 aylık bir ara-
dan sonra 1949 yılı başlarında amcasının yanına
döndü. Tekrar fotoğrafhanedeki işine başladı.
Melahat hanım ile 1950 yılında evlendi. 1951'de
bir kız, 1952 yılında bir oğlu dünyaya geldi. Bir
oğlan çocuğunun olması Ahmet Bey'i çok mutlu
etti. Ne de olsa bir veliaht dünyaya gelmişti. Bel-
ki de yıllar sonra bu fotoğrafhanenin isminin ya-
şatılmasını gerçekleştirecekti. 1957 yılında bir
kızı daha oldu.

Ahmet Bey'in anılarında Turan Ersoy'un çok öz-
el bir yeri vardır. Bir çok konuda en büyük yar-
dımıcısı ve gerçek dostu olan Turan Bey'e açılır.
Amcasına söyleyemediklerini onunla paylaşır,
ancak onun vasıtasıyla amcasına iletir. Behçet
Bey, hem kayınbiraderi Turan Bey'e, hem yeğeni
Ahmet Bey'e çok güvenir. Onlara diğer kalfalardan
daima muamele yönünden farklı davranırdı.
Turan Bey, sanata çok daha önceden başla-
mış ve rötuş sanatının ustası sayılırdı. Ancak
renkli ve pastel kuru kalem ressamlığı yapardı.
Ahmet Bey ise karanlık odada resim tabı konu-
sunda eline su dökülemeyecek bir ustalık merte-
besine ulaşmıştı.

Behçet Bey, oldukça yaşlanınca 26 Haziran
1956 yılında fotoğrafhaneyi kayınbiraderi Turan
Bey'e devretti. Oğlunun yüksek okulu kazanması
nedeniyle Konya'dan ayrıldı ve Ankara'ya yer-
leşti. 1958 yılında Ankara'da vefat etti. Cenazesi
Konya'ya getirilerek Musalla Mezarlığı'na defne-
dildi. Amcası Behçet Bey'i kaybetmek, Ahmet
Bey'i çok üzdü ve onun ismini yaşatmak için

mücadele edeceğine kendi kendine söz verdi. Bu
sözünden asla vazgeçmedi. Fotoğrafhanenin bu-
günlere ulaşmasına hakkı ödenemez bir fedakar-
lık yaptı.

Behçet Bey'in vefatından sonra fotoğrafhane o-
nun ismi altında Turan Ersoy ve Ahmet Oğul ta-
rafından ortak olarak işletilmeye devam edildi.
Fakat hiçbir zaman Behçet Bey'in iş prensipleri
ve disiplini bozulmadı. Konyalıya en iyi şekilde
fotoğrafhanenin hizmet etmesi sağlandı. Bu ara-
da 1960 ihtilali olduğu aylarda bütün esnafın
düştüğü iş sıkıntısından fotoğrafhane de nasibini
aldı. Maddi sıkıntı baş gösterince iki ortak bir
nebze sıkıntıya çare olur gerekçesiyle 1940 yılından
öncesine ait bin adet cam negatif, mikroskop
lam camı olarak kullanılmak üzere hastanelere
satıldı. Ne yazık ki farkında olmadan eski Konya'ya
ait Solakyan'ın çektiği tarihi cam klişeler de onlarla
birlikte yok oldu. Elde edilen gelir ile fotoğrafhaneye
malzeme alınarak maddi sıkıntı atlatılmış oldu (Oğul A. 2000).

1966 yılında Turan Ersoy aniden vefat etti. Ahmet
Bey, öz ağabeyini kaybetmişçesine müteessir
oldu. Uzun bir süre olayın şokunu yaşadı. Daha
sonra Turan Bey'in ailesinden hissesini 10 bin
lira karşılığında devir alan Ahmet Bey, bundan
sonra sanat hayatına tek başına devam etti. Turan
Bey'in sağlığında rötüşer olarak yetiştirdiği Ahmet
Bey'in hanımının amcasının oğlu Nihat Belge
rötüş işlerini üstlenmiş, Ahmet Bey'e karanlık
odadaki tab işlerine devam etmişti. Ahmet Bey,
ayrıca fotoğrafhanenin stüdyo çekimlerini de
kendisi yapar, son derece titiz ve dikkatli çekim-
leri müşterisi tarafından takdirle karşılanırdı. Ahmet
Bey, gerek müşteriye karşı gösterdiği kibar
ve saygılı davranışları, gerekse resim baskılarında
neticeleri ile Konya'nın bir numaralı aile fotoğrafcısı
ünvanını amcasını aratmayacak bir şekilde
sürdürüyordu.

Bu arada Ahmet Bey'in oğlu Yılmaz büyümüş,
ortaokula devam ederken boş vakitlerinde de fotoğ-
rafhanede babasına yardım etmeye başlamıştı.
1960'lı yıllara rastlayan bu dönem küçük Yılmaz'ın
ileriki yıllarda iyi bir sanatkar olacağını sinyallerini
vermeye başlamıştı. Çünkü sanata karşı son derece
kabiliyeti vardı. O yıllarda Ahmet Bey, oğlu ile
birlikte başka kalfalar da yetiştiriyordu. Nihat Belge,
rötüşer olarak yetiştirilmiş, Harun Arıkan tabcı olarak
sanata kazandırılmıştı. Ahmet Bey, 1967'den 1977 yılına
kadar yanında çalışan, çok iyi bir sanatkar olan, halen
fotoğrafhane sahibi Zülfikar Tasa'yı da yetiştir-
miştir. Ahmet Bey, Hasan Behçet fotoğrafhanesini
bugüne taşıyan, Konya'nın yaşayan en eski sanatkarıdır.
Yeri asla doldurulamayacak bu nadide insanın,
binlerce ailenin evinde yıllardır sakladığı resimlere
imzasını atarak, fotoğrafçılık tarihine adını yazdırmayı
başarmıştır. Siyah be-

yaz döneminin tartışmasız en iyi karanlık oda tabcısı olan büyük bir ustadır. Resimlerin çekiminden baskısına kadar her safhasını elinden büyük bir titizlikle geçiren, sonuçta mükemmelliğe ulaşınca müşterisine ancak o zaman teslim edecek kadar sanat ruhu ile dolu bir ustadır.

Ahmet Bey, 1978 yılında Konya'da ilk renkli çekimlerin başlamasıyla, baskıların el emeği değil de, otomatik makinalarla yapılmasını bir türlü kabullenemedi. Bu arada oğul Yılmaz tahsil hayatını bitirmiş, askerlik çağına gelmişti. 1977 yılında oğlunu askere gönderen Ahmet Bey, yirmi ay daha yalnız çalışacaktı. 1979 başlarında askerden dönen oğul Yılmaz, artık babasının en büyük yardımcısıydı. Yılmaz fotoğrafhane uğruna tahsil hayatına son noktayı koymuş, babasının bugünlere ulaştırdığı bu şerefli görevi aynı isim altında genç nesle taşıma kararı almıştı. 1991 yılına kadar baba oğul birlikte çalıştılar. Ahmet Bey, yılların verdiği yoğun çalışma temposunun yorgunluğu ile oğlunu da en iyi bir şekilde sanatkar yetiştirmenin gönül rahatlığıyla fotoğrafhaneyi oğlu Yılmaz'a devrederek, sanat hayatını fotoğrafçılık tarihine ismini altın harflerle yazdırarak noktalamıştı (Oğul A. 2000).

Babasından on binlerce Konyalı'ya hizmet etmiş, tarihi negatif ve dekorlarıyla Foto Hasan Behçet Fotoğrafhanesini devralan Yılmaz Oğul, üç nesilden beri devam eden kalite, titizlik, nezaket ve sanatkarlık prensiplerine sahip çıkarak bu ismi yaşatmak için her türlü fedakarlığa katlanmaktadır.

Foto Hasan Behçet Fotoğrafhanesinin öyküsü en güzel Seyit Küçükbezirci'nin bir köşe yazısında anlatılmıştır.

Konya'da hangi eski fotoğraf albümünü açarsanız, kahverenginin en güzel tonlarında çekilmiş "Foto Hasan Behçet" kabartma yazılar bulursunuz. 40-50 yıl öncesinin meşhur fotoğrafçısı Hasan Behçet, on binlerce Konyalının resmini baba kucağında, dede dizinde almış... Tablolar gibi Hasan Behçet fotoğrafları Hasan Behçet, bir sokağa fotoğrafhanesinin sokağına adını verecek kadar meşhur olmuş eski Konya'da. İplikçi Camii'nden elli adım ötede soldaki sokakta hala fotoğrafhanesinin binası durur. Biz çocukluğumuzda, ilk gençlik yıllarımızda bu ince dar merdivenlerden çıkılan yüksek ve dar binanın önünden geçerken bir saygı duyardık. Nedenini çok sonra düşündüm bu saygının. Bu güzel sanat dalının damına duyulan saygı hissiymiş meğerse."

Halkımızın deyişiyle "Hasan Behçet" Sokağı'ndan her geçişimde Hasan Behçet'in fotoğrafhanesi olan binayı, durur bir süre seyredirim. Sayısız insanın mutlu anlarının kağıda geçirildiği bu bina, kim bilir kaç bin Konyalıyı en güzel

günlerinde hatırlamakta... Kaç bin sevgili el, bu binada bir objektif karşısında tutuştu. Bu eski bina, sanki bugünlerde hiç mutlu değil! Sanki eski görkemli günlerinin hülyasını bir sıtma nöbetinin anlatılmaz ateşli hazlarında sayıklar gibi (Odabaşı 1998: 193).

İşte bugün önünden geçerken saygı duyulan bu ev, sanat abidesi temeline varıncaya kadar yol edildi. Yılmaz Oğul yılmadı. Bu ismi yaşatabilmek için Behçet Bey'in antika ayna ve masasını bile feda etti. Kimseye boyun eğmedi. Bugün Vatan Caddesi'nde daracık Fıtil Sokak'ta da olsa bu ismi yaşatmanın gururu ile hayat mücadelesi yapıyor.

Konya'nın 100 yıllık aile fotoğrafhanesinin hikayesi böyle. Hala Hasan Behçet Bey'in, Turan Bey'in, Ahmet Bey'in iş disiplinleri, çekim, rütüş, baskı, kara kalem fotoğrafçılığı aynı kalitede sürdürülüyor.

3. FOTO HASAN BEHÇET BELGESELİ SENARYO METNİ

Ve Tanrı insana kendi ruhundan üflediği zaman, ona sonsuzluk alışkanlığını bağışlamış oldu. İnsanlar yüzyıllar boyunca belki ölüme çare bulamadılar. Ama yaşadıkları anı durdurmaya başladılar. Geçmişten günümüze birçok fotoğrafçı anıları ölümsüzleştirdi.

İstanbul'dan sonra Anadolu'da ilk fotoğrafhaneler 19. yy'dan sonra kurulmaya başlandı. Fotoğrafın günah sayılması nedeniyle bu işle ilk önceleri gayri-müslimler özellikle Ermeniler meşgul oldu. 1895 yılında Anadolu-Bağdat demiryolunun Konya'ya ulaşması ile şehre birçok yenilik gelir. Garabet Solakyan adlı bir Ermeni'nin kurduğu ilk fotoğraf stüdyosu da bu yenilikler arasındadır. Konya'da daha önceleri araştırmacılar ve seyyahlar fotoğraf çekmiştir. Fakat ilk yerleşik fotoğrafhaneyi Solakyan kurar. Konya'ya kısa zamanda uyum sağlayan Solakyan Konyalı gibi giyinir ve güvercin besler. 1886 yılında Konya Ermenek'te doğan Hasan Behçet ise İstanbul'da Mekteb-i Sanayi-i Şahane'de yüksek tahsil görmektedir. Okulu bitirir ama bir türlü iş bulamaz. Hatta Halep'e, Şam' kadar gidip geri döndüğü söylenir. Bir tanıdığı ona Solakyan'dan bahseder.

Solakyan'ın yanına 1913 yılında giren Hasan Behçet böylece ilk Türk stüdyo fotoğrafçısı olur. Kısa zamanda titizliği ve çalışkanlığıyla göz doldurur. Solakyan onu kendisine ortak yapar. Beraber çalışmaya başlarlar. Solakyan Hasan Behçet'e o kadar güvenir ki, İstanbul'da ikinci fotoğrafhaneyi açmak için araştırmalara başlar. Fakat bu yıllarda çıkan Tehcir Kanunu ile Konya'yı terk etmesi gerekmektedir.

1915 yılında Solakyan'ın ölümü ile Hasan Behçet 500 lira karşılığında fotoğrafhaneyi devralır. Fakat o yıllarda 1. Dünya Savaşı devam ettiği için asker olarak Güney Cephesi'ne gönderilir. 1917 yılında terhis olduğunda Emir Pervane Sokak'a yeni bir fotoğrafhane yaptırmaya başlar. Ancak bu kez de Kurtuluş Savaşı başlamıştır. Hasan Behçet tekrar asker olarak savaşa katılır. Savaştan döndükten sonra Mesude Hanım ile evlenir. Bu evlilikten dört çocuğu olur. Hasan Behçet kendi adına açtığı fotoğrafhanesine ancak 1926 yılında taşınabilir. Kayınbiraderi Turan Ersoy yanında çalışmaya başlar. Özellikle rötuş işlerinde çok ilerler. Hatta bazı erkek müşterilerin "kız gibi çıkmışım" dediği olmaktadır. Fotoğraf sanatında çok ilerleyen Hasan Behçet Konya'da bir numaralı aile fotoğrafçısı olmuştur. Kalite için hiçbir masraftan kaçınmamakta Avrupa'dan getirdiği baskı aletleri, dekor ve fotoğraf makineleri ile en iyi hizmeti vermektedir. Fotoğrafhanede uzun kuyruklar oluşmakta, ve fotoğrafhaneye öğrenciler akın etmektedir. Bu arada ağabeyi Vasıf'ın oğlunu yetiştirmek için yanına çağırır.

Oldukça sert bir mizaca sahip olan Hasan Behçet fotoğrafların güzel çıkması için elinden gelen gayreti gösteriyor. Aynı özeni yanında çalıştırdığı kalfa ve çiraklardan da bekliyordu.

1953 yılında elektriğin gelmesi ile 3. katta güneş ışığıyla çekim yapılan stüdyo orta kata alınır. Hasan Behçet'in küçük kızı Berrin yüksekoku kazanır. Kendisi ise artık yaşlanmıştır. Hem kızının yanında olmak hem de fotoğrafhanenin kapalı ortamından uzaklaşmak için bu mesleği bırakmaya karar verir. Hasan Behçet Kılıkçı 1958 yılında Ankara'da geçirdiği ikinci kalp krizi ile vefat eder. Geride onlarca kişinin ve Konya'nın anılarını ölümsüzleştirerek. Ama talihsiz bir olayla bu fotoğraflardan bir kısmı kaybedilir. Böylece çok değerli cam negatifler laboratuvarlarda 'lâm' olarak kullanılır. Herşeye rağmen bütün sıkıntılar atlatılarak "Foto Hasan Behçet" ismi devam ettirilir. Ama Ahmet Oğul ortağını kaybeder.

Artık özellikle "Foto Hasan Behçet" ismiyle yetişen başka fotoğrafçılar da vardır. Ahmet Oğul ise aynı titizlikle fotoğrafhaneyi devam ettirir. Bu arada oğlu Hasan da büyümüş. Ona yardımcı olmaya başlamıştır. Ahmet Bey, oğlunun bu mesleği devam ettirmesini istemektedir. Baba-oğul birlikte çalışmaya devam ederler. Derken renkli fotoğraf çıkar. Ahmet Bey, renkli fotoğraftaki ucuz insan emeğini kabul edemez. "Foto Hasan Behçet" fotoğraf sanatını siyah-beyaz devam ettirmektedir.

Bu şekilde baba-oğul 1991'e kadar çalışır. Ahmet Oğul artık yorulmuştur ve 45 senelik meslek hayatını son verir.

Böylece bayrağı taşıma görevi Yılmaz Oğul'a düşer. 1995'e gelindiğinde ise belediyeden acı bir haber alınır. Korunması gereken milli fotoğrafhane yıkılacaktır. Bu sıkıntılı günlerde Yılmaz Oğul antika-dekor malzemelerinden birkaçını feda etmek zorunda kalır. Şimdi Vatan Caddesi'ndeki dar sokakta "Foto Hasan Behçet" ismini yaşatmaya devam ediyor. Yılmaz Oğul'un küçük bir müze haline getirdiği fotoğrafhaneye afişler, gazeteler, fotoğraflar ve Türkiye'de sadece 2 tane örneği bulunan fotoğraf makinesi ile buram buram tarih kokuyor. "Foto Hasan Behçet" soğuk damgalı fotoğraflarsa binlerce ailenin albümünü süslüyor. Ahmet Bey'in 'sanatta beni geçti' dediği Yılmaz Oğul. kara kalem ve renklendirme ile fotoğraf büyütme işlemini yapabilen nadir insanlardan biridir. Hala "Foto Hasan Behçet" prensipleriyle müşterilerine rötuşsuz fotoğraf vermiyor. Fotoğrafhane ise kendisine gösterilecek ilgiyi bekliyor.

KAYNAKLAR

- Arabacı C (1999) Geçmişten Günümüze Konya Ticaret Odası, Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları, Konya.
- Avcı B (1999) Belgesel Sinemacı Yönüyle Sabahattin Eyuboğlu, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Cankaya Ö (1997) TRT'nin Belgesel ve Yayıncılık Politikaları, B.S.B 1, Ulusal Konferans Bildirileri, Mart.
- Gündeş S (1998) Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi ve Türkiye'ye Yansıması, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Karpuz H (1996) Kartpostallarla 20. Yüzyıl Başlarında Konya'da Kısa Bir Gezinti, Tarih ve Toplum, 146.
- Künüçen H (2001) Görüntülerle Erenlerin İzinden, Hacı Bektaş Veli Araştırma Derg, 17, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, Bahar.
- Odabaşı S (1998) 20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya.
- Odabaşı S (1999) Geçmişten Günümüze Konya Kültürü, Selçuklu Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya.
- Odabaşı S (2000) Araştırmacı Yazar Sefa Odabaşı ile 23. 07. 2000 tarihinde Yapılan Görüşme, Konya.
- Oğul A (2000) Foto Hasan Behçet Stüdyosu'nu Son Devralan Kişi olan Ahmet Oğul ile 25.07.2000 Tarihinde Yapılan Görüşme, Konya.
- Oğul Y (2000) Foto Hasan Behçet Stüdyosu'nu Son Sahibi Ahmet Oğul'un oğlu Yılmaz Oğul ile 20.07.2000 Tarihinde Yapılan Konulu Görüşme. Onaran. AŞ (1986) Sinemaya Giriş, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özön N (1964) Sinema El Kitabı, Elif Yayınları, İstanbul. ■